

OSUDY SOCHY KARLA HAVLÍČKA BOROVSKÉHO

*Přislibujte si mně,
poroučejte si mně,
vyhrožujte si mně,
přece zrádcem nebudu.*

Karel Havlíček Borovský

I když redaktor, spisovatel a básník Karel Havlíček Borovský tolik přispěl k českému národnímu uvědomění, až dlouho po jeho smrti mu začali stavět pomníky od Prahy až po Havlíčkův Brod.

S uměleckým ztvárněním osoby neúplatného kritika absolutismu je nerozlučně spjat kutnohorský rodák Josef Strachovský (1850-1913). Pro své rodné město vytvořil sochu Havlíčka v čamaře, v mírně rozevlátém plášti, se vztyčenou pravicí a v energické řečnické póze. Dílo, umístěné před Vlašským dvorem vzbudilo značnou pozornost. Nebývalý ohlas u veřejnosti vyvolal zájem dalších měst o získání věrných kopií. A tak Strachovského Havlíček stanul časem rovněž ve Vysokém nad Jizerou a v samotném rodišti národního tribuna - v Havlíčkově Borově.

O skulptuře se dověděli představitelé českých spolků a sdružení v USA. Na základě jejich objednávky byla v roce 1909 v Maškově slévárně v Praze-Karlíně odlita další socha. Prostřednictvím železnic a paroplav-

by byla dopravena do největšího města státu Illinois - Chicaga. Ve zdejšímu Douglas parku byla slavnostně odhalena 30. července 1911 za velké účasti krajanů a mnoha známých osobností (např. cestovatele E. St. Vráze). K této příležitosti byly zhotoveny tři zlaté pamětní medaile. První obdržel sám sochař Strachovský, druhou Zemské muzeum Království českého a následující Náprstkovo muzeum. Jak uvádí krajský list Svornost, prohlásil americký sochař I. Taft: „Podobný pomník jsem neviděl v celé Americe. Musím vzdát čest národu, který dovede podobným způsobem reprezentovat své umění.“ Anglický a český text na pomníku zdůraznil: Karel Havlíček Borovský, slavný český publicista, miláček národa a mučedník brixenský. Narozen 31. října 1821, zemřel 29. července 1856. Národ v něm ztratil jednoho z nejlepších synů, neohroženého bojovníka za práva a svobodu, muže vzácného charakteru a skálopevného přesvědčení, za něj obětoval vše!“

Za první světové války a zejména po roce 1939 byl chicagský monument připomínkou domova a posilou českých emigrantů v dobách, kdy oficiální místa ve staré vlasti se příliš nestarala ani o udržování Havlíčkova hrobu.

V někdejším pražském předměstí, na Žižkově, však předstihli Ameriku o dva měsíce! Dne 16. května 1911 byla v parku před radnicí odhalena třímetrová socha Karla Havlíčka Borovského.

Tehdy radnice i přilehlé domy na Basilejském náměstí tonuly v záplavě praporů, květin a faborů. Z oken vyhlížely hrozny lidských hlav a na celém prostranství nebylo k hnutí. Stáli zde příslušníci více než dvou set místních vzdělávacích, podpůrných a zábavných spolků, váleční vysloužilci, sokolové, hasiči, živnostníci i prostí lidé.

Na vyzdobené tribuně přešlapovali zástupci rady města Prahy, čestní hosté, představitelé stran a korporací a nejvyšší hodnostáři radnice. V samotném středu náměstí stál zbrusu nový piedestal a na něm dosud zahalená socha Karla Havlíčka Borovského. Přesně o desáté hodině zahájili slavnost trubačské sbory. V závěru svého projevu dal pan starosta pokyn a za bouřlivých ovací přihlížejícího davu se látka snesla k patě pomníku. Bronzová třímetrová socha statečného novináře zářila v květnovém slunci.

Žižkovská mládež měla oči navrch hlavy.

A dokonce ani nevěděla kam hledět dřív. Zda na majestátní sochu, či na střelce, nebo na hromady věnců a pány v tvrdých kloboucích. Navíc pozornost všech neposedných a zvědavých kluků budil po celou ceremonii tajemný muž, točící klikou na malé černé bedýnce s vysokým stativem.

Muže s aparátem znalo jen málo lidí. Pouze několik zasvěcenců vědělo, že neznámý manipulátor je E. Schmassmann, majitel „první koncesované centrály půjčování filmů“ v Praze a zároveň přední kinopraktik-
údržbář. A že nejen občas natáčí kamerou typu Ernemann různé aktuality, ale zároveň ve svém krámku v Jindřišské u-

lici naproti hlavnímu poštovnímu úřadu nabízí projektory Imperatory, jednotlivé součástky kinematografických za-

řízení a také prodává a půjčuje filmy. Jeho specializovaný závod vyhledávali všichni biografisté. Vždyť kromě kinomechanické dílny Antonína Hanzlíka v Opatovické ulici nebyl snad v těchto letech nikdo další, kdo by nahradil poškozené části projekto-

rů, poradil nezkušeným a zajistil spolehlivý chod technického vybave-

ní biografů. A k tomu navíc se pan Schmassmann objevoval s kamerou při různých slavnostech. I když jeho kouzelnou skříňku neviděli místní rodáci poprvé, přesto na kameru hleděl kde-kdo jako na monstranci.

Nové kino Poncův Royal Bioskop, otevřené před osmi měsíci na žižkovské Husově třídě, přichystalo návštěvníkům překvapení. Za pouhé tři dny od chvíle, kdy bronzová socha zazářila v plném světle, mohli lidé vidět na plátně biografu vše znovu od začátku, od zahájení slavnosti až po vrcholný okamžik odhalení pomníku.

Jen někteří kluci, jimž záhadný pán s černou bedýnkou tak učaroval, mohli si oči vykoukat, a přece marně. Ať vyhlíželi jak chtěli, na plátně Poncova Bioskopu toho muže s kamerou nemohli a nemohli najít...

Socha Karla Havlíčka Borovského nerušeně stála na náměstí před žižkovskou radnicí 30 roků, ve výhni letních dnů i za třeskatých mrazů. Kdo by si pomyslně, že Strachovského dílo se bude ze Žižkova dvakrát stěhovat. Dne 23. července 1943 byla na příkaz nacistických úřadů odstraněna. Autor tohoto článku (M. Čvančara) stál tehdy se svým otcem na náměstí a vzpomíná, že přihlížející lidé jen stěží skrývali svoji nelibost nad zlomyslnou akcí okupantů.

Ironií osudu však prázdný piedestal s dobře čitelným známým Havlíč-

kovým výrokem se dočkal bez úhony slavných květnových dnů. Jenže socha byla za války silně poškozena. Musela být tehdy nahrazena další kopií, která byla za velké účasti obyvatelstva slavnostně znovu odhalena 28. července 1946.

Koncem února 1979 byl prostor před radnicí uzavřen a nedlouho poté začaly výkopy 18 metrů hlubokých těžních jam o kruhových průměrech 6,4 m. Ze dna těchto šachet začaly v roce 1980 plnomechanické štíty RLP 240 a RLP 360 razit široké tunely pro rozvod inženýrských sítí směrem k Ohradě, i v opačném směru k Rajské zahradě. Menší kolektor o průměru 2,4 m bude sloužit k rozvodu silnoproudých kabelů, větším kolektorem o světlosti 3,6 m bude procházet potrubí s vodou, plynem a kanalizací. Abychom si udělali předběžnou představu o mohutnosti prací, stačí vědět, že jeden takový ocelový krtek, razící štít, je dlouhý 36 m a má hmotnost 70 tun.

V důsledku stavby těchto tunelů pro „nový“ Žižkov musela být v únoru 1979 z náměstí Havlíčkova socha odstraněna. Prozatím byla uložena v hangáru kladenského letiště.

Po šesti letech, koncem března 1985, vrátila se socha snad již natrvalo na své místo do parku před budovu radnice.

*Z materiálů Miroslava Čvančary
sestavila J. Polanecká*

0 žižkovském potoku, mlýnech a rybnících

Na území našeho nynějšího Žižkova, v místech mezi vsí Olšany a Malešicemi, poblíž silnice, po níž se jezdilo k Českému Brodu a dál na Kutnou Horu a Vídeň, stávala kdysi ves Šešovice. Státní - či jak se tehdy říkalo - císařská silnice byla určena jen pro povozy, kočáry a diligence. Pro chodce vedla podle ní pěšina. Ves Šešovice, k níž patřil poplužní dvůr, pět vinic a tvrz (vše náleželo vyšehradské kapitule) zapadla, zmizela asi v 17. století, snad po nějakém požáru. Ani jméno po ní nezůstalo. Blízko Šešovic vyvěral olšanský potok, který pak tekl na západ směrem ku Praze. Po nynější Olšanské třídě nebylo tenkrát ani památky, všude jen louky, louky a pole. Potok za přispění potůčků ze svahu pozdější Kapslovny sílil a mohutněl, pěníl se čistou vodou, až vyústil do Olšanského rybníka. Těsně nad rybníkem, pod povrchem u sv. Kříže, kde bylo druhé žižkovské popraviště (poslední poprava se tu konala r. 1856), stál Olšanský dvůr, v minulém století zbořený, tzv. Libeňský. Roku 1662 koupili Pražané Libeň a Olšany - rozuměj dvůr - k ní připojili.

Koncem 17. století byl tu purkrabím Jan Franz Oliva, který poslal dne 31. května 1691 majiteli Libeňského dvora tento dopis:

Vaše Milosti, pane mně dobrotivý!

Urozený a statečný vладыko!

Což V. Milosti dobře povědomo, že při dvoře Volšanském žádných trav pro dobytek se nenachází, pročež V. Milost poslušně žádám, že okolí rybníčků V. M. přináležejících okrajky k témuž dvoru však beze škody aby se užívati mohly, povolení dáti ráčíte. Za kteroužto lásku prokázanou dva krmné „weprze“ z důchodu zdejšího Vaší Msti odeslati nepominu.

Důvěřuji a zůstávám V. Msti poslušný služebník

Jan Franz Oliva

Jistěže J. M. za tak tučnou záplatu panu Olivovi povolení dáti ráčila. Dosavadní uživatelé trávy, babky a pasáčci koz ze vsi Volšan, měli sice na svých nohavicích a loktech záplat až běda, ale o takové ani poslušný služebník J. F. Oliva, natož potom urozený a statečný vладыka, pán dobrotivý, určitě nestáli.

V sousedství Libeňského dvora byl dvůr Syřanovský s tvrzí a vinicí, dále se rozkládala vinice Holíkovská, jiná se jmenovala Nebozízek, další

Koldicovská a konečně poslední byla vinice, kterou koupil r. 1438 Matěj od Černé zahrádky za sv. Havlem v Praze. Ta byla ze všech nejhorší, zpuštěná a bahnitá. Vody tu bylo všude dost, takže potok od Židovy pece sem tekoucí, mohutněl, pěníl se čistou vodou, tvořil tůňky i hluboké tůně, ve kterých vedle hojných ryb (pstruhů a lipanů) a raků žili i hasrmani, neboť řada kluků se tu topila a několik – žel – se jich i utopilo.

Potok se pak vléval do rozsáhlého Olšanského rybníka. Jeho pozdější plocha byla jen asi šestina jeho původní velikosti. Olšanský potok, který rybníkem procházel, vytvořil o několik metrů dále ještě jeden malý rybníček. Byl tu donedávna a málokdo o něm věděl. Byl v sousedství hostince U Zeleného stromu a vodu z něho užívali i k zalévání ve vedlejších zahradnictví. Kdysi chovali v něm i kapry. Potok tekl dále nynější ulicí Chelčického, kolem Gütlingova zámečku a pak se stočil napravo k Bezovce, kde naplnil rybník další. Tady, v utěšeném a romantickém údolíčku stál na začátku minulého století mlýn Bezovka, který tonul v záplavě olšových a bezových keřů. Po kamenném lomu, který se asi před 50 lety zakousl do svahu šibeničního vrchu u sv. Kříže, nebylo tenkrát ani památky.

Ze mlýna udělali později hostinec se stinnou kaštanovou zahradou, kam chodili Pražané pěšky „za bránu“ na celodenní výlety. Na rybníku se půjčovaly i lodičky, dokonce se tam jednou produkoval jakýsi podnikavý muž s párem cvičených tuleňů

V hostinci se čepovalo dobře vychlazené pivo (měli celý rok led z vlastního rybníka). Holba piva stála čtyři krejcary, chléb s máslem a s kmínovaným proleželým sýrem deset krejcarů šajnu. Stará Bezovka byla zbourána v sedmdesátých letech 18. století. Ale i její následkyni, druhou Bezovku, kterou mnozí ještě pamatují, čekal stejný osud. Byla zbourána – zcela zbytečně – r. 1936. Jaký z ní mohl být dnes pěkný kulturní dům, který Žižkovu dosud schází!

Nesmíme si představovat tehdejší Žižkov jako zastavěné, zalidněné město. Vždyť roku 1843 měl jen 83 usedlíků! Ještě v roce 1870 celé území nynějšího Žižkova patřilo jen dvanácti majitelům a bylo na něm asi sto dvacet zahradnických živností, přesto, že tu panoval již čilý stavební ruch.

Rybníků bylo na Žižkově víc. Skoro každá větší usedlost (např. Kunštátka, Smetanka aj. měly svůj vlastní rybník. Smetanka měla dokonce rybníčky dva.

Vratme se k Bezovce. Odtud vedla cesta potoka mírným svahem nynější Prokopovou třídou až k Vídeňské nebo Horské silnici. Tato státní či císařská silnice měla své jméno odtud, že se po ní jezdilo přes Kutnou Horu dále na Vídeň. Dnes je to Husitská třída. Potok tekl vedle ní příkopem. O něco níže, v místech, kde do Husitské třídy ústí dnes ulice Orebitská, stával poplužní dvůr

s vinicí, kolem roku 1800 zvaný Bontámka, roku 1840 přejmenovaný na Míranku nebo také na Miřenku. Vedle byl mlýn, poháněný vodou potoka, podle majitele zvaný též Halovka.

A další pouť Olšanského potoka: u dnešní Hrabovky, jediného viničního letohrádku, který se zachoval dodnes, ovšem v jiné podobě, stékal potok prudkým svahem pozdější ulicí Trocnovskou do Karlína, kde vytvořil ještě jeden malý rybníček a konečně u Jeruzalémského ostrova se vléval do Vltavy. Tak tomu bylo až do roku 1840. V té době se připravovalo v Karlíně území pro stavbu železničních viaduktů. Než se stavbou začali, bylo nutno zavést potok jinam. Jelikož kanalizace dosud nebyla, odvedli jej od Hrabovky do hradební stoky, jež se táhla pod novoměstskými hradbami. Ty vedly od tehdejší Koňské brány (stávala v místech nynějšího Národního muzea) dál dnešní Opletalovou třídou, byly prolomeny Novou branou a za ní se přiblížily poněkud k Žižkovu. V těch místech byl do hradební stoky sveden od Hrabovky náš potok.

Karlínské železniční viadukty byly vybudovány v letech 1843 až 1849. V té době, r. 1846, byla dokončena i stavba protějších „Ferdinandových“ kasáren. Když se v letech sedmdesátých začaly hradby bourat, byl osud potoka zpečetěn. Bylo rozhodnuto, že bude sveden do kanalizace. Stalo se tak ve vzdálenosti asi 40 metrů od malého olšanského rybníčku.

S velkou radostí to uvítali i podnikatelé staveb, mezi nimi i tehdejší starosta, stavitel a stavební spekulant Karel Hartig. Nejen v jarním období, ale i za větších dešťů se voda z potoka a rybníka v Bezovce rozlévala a zaplavovala okolí, tenkrát ještě nedlážděné. Byla to hlavně nynější Prokopova ulice, tehdy málo zastavěná a prašná cesta, kde se lidé doslova brodili blátem. Ta byla pánům podnikatelům, mezi nimi panu starostovi, trnem v oku. Kdopak si od něho koupil dům, když stál na takovém bahnisku?

A kam se poděla část potoka, který přitékal do Olšanského rybníka od Židovských pecí? Propadl se do země? Skoro!

Když se začalo se stavbou nákladového nádraží – bylo dokončeno r. 1936, vyrovnali se stavbaři s vodou poměrně snadno. Část pramenů svedli jednak v místech stavby do kanalizace, jednak si příroda pomohla sama. Zbývající prameny našly si pod zemí cestu jinam.

V roce 1946 začali se stavbou ministerstva spojů v Olšanské třídě č. 3. Při kopání základů narazili v hloubce asi tři a půl metru pod uličním nivó na silný pramen podzemní vody. Co s ním udělali? Svedli jej do vyhloubené studny mimo budovu.

Stanislava Hrubá

Trápení kostela sv. Rocha

„Farní kostel sv. Rocha stojí na tzv. prvním hřbitově Vošňanském, který byl založen r. 1680 a nyní v sad jest proměněn, jelikož na něm již dávno se nepochovává. Kostel jest vkusné stavení půdorysu vejčitého, se světlíkem nad klenbou. Nad dveřmi svatyně vyryta jsou začáteční písmena slov tohoto znění: Rada i obec Starého města Pražského, 1680. Vnitřek byl r. 1879 nákladem dobrodinců i záduší vkusně obnoven a činí milý dojem.“

Takto se vyjádřil v roce 1893 autor knihy „Posvátná místa královského města Prahy“ F. X. Ekert.

V příštím století už byla situace jiná. V roce 1973 přednesl na zasedání Národního výboru hl. m. Prahy poslanec Ladislav Pačour interpelaci o poškozování oken na kapli sv. Rocha v Praze na Žižkově na Olšanském náměstí.

„Tato historická památka byla s pochopením orgánů Národního výboru hl. m. Prahy mnohatisícovým nákladem pietně opravena, aby ukazovala příštím generacím, jak si naše zřízení, a řekněme, naše socialistická Praha váží stavby našich předků. Když však byla odstraněna ohradní zeď kolem kaple (řekněme, že zbytečně), je její okolí shromaždištěm part uličníků neorganizované mládeže, která praky a kamením vytlučká cenné okenní tabule a tak

vniká vlhko do opravené kaple. Aby se tomuto vandalství předešlo, bylo třeba okna opatřiti drátěným pletivem a tak ničení (vystřelování) sklíček by snad bylo zamezeno. Snad by bylo možno i uvažovati o případném moderním oplocení okolí kaple.“

Dne 24. 5. 1973 oznámil organizační odbor NVP projednání Městskou správou Veřejné bezpečnosti: „nutnost zesílené hlídkové služby v prostoru kaple sv. Rocha“. Odbor kultury zajistí, „aby okna byla zesílena ochrannými sítěmi“. O opatřeních byl osobně informován soudruh Pačour.

Dne 30. 5. 1973 píše organizační odbor, že interpelaci odesílá písemně, podepsanou vedoucím odboru kultury NVP, odboru vnitřních věcí.

Dne 22. 5. 1975 napsali občané Prahy 3 - Žižkova národnímu výboru další dopis o tom, jak „...nezodpovědná mládež ničí kulturní památky, neustále vytlučká sklíčka v olověných rámečcích na historické morové kapli sv. Rocha“. Uvádějí také příklad zničení památek v Košticích jako „odstrašující úkaz hulvátství“.

Na zasedání NVP 2. prosince byla předložena další připomínka: „Dnešní stav je stále neutěšený a okna jsou stále vytlučkána. Ovšem, lavičky kolem všechny zničené a jak bylo zjištěno, schází tam i třetí zvon na zvoničce. Je nutná náprava! zvláště když třída

Olšanská bude po dostavění Telekomunikační ústředny jednou z nejkrásnějších tříd socialistického města.“

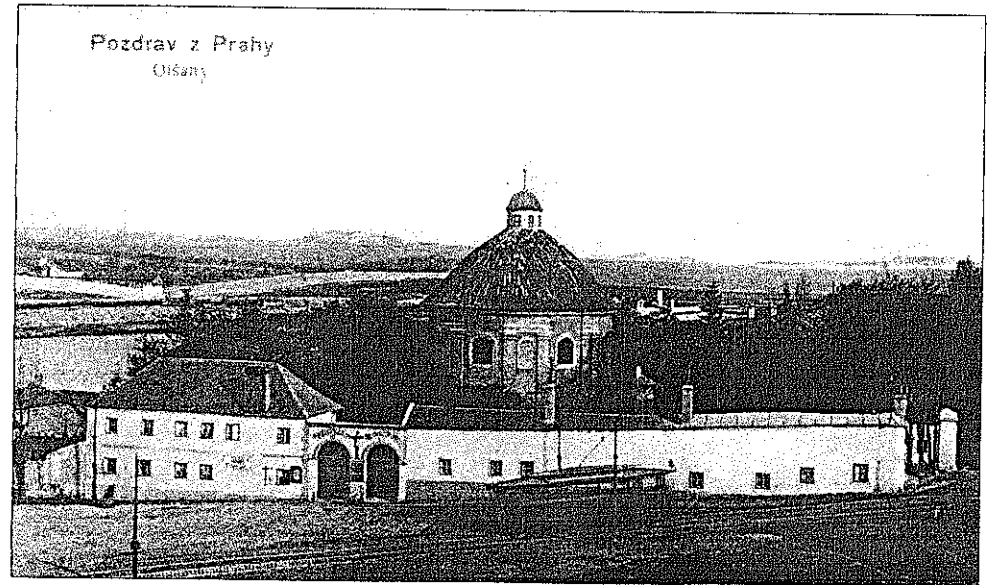
Tak šel čas, „Nejkrásnější třída města“ už dávno zevšedněla. Vandalové a zloději však stále nevymřeli a „zub času“ hlodá dál na skvostech historie.

Přišlo nové tisíciletí a něco se přeci hnulo. V minulém roce 2003 se v Mladé Frontě Dnes objevil článek, v němž se píše: „**Žižkovská farnost chystá generální opravu kostela sv. Rocha na Olšanském náměstí, který vznikl na pohřebišti obětí morové epidemie v 17. století. Při pozdější výstavbě cest byla zbořena část hřbitovni zdi, za níž kostel stával, stejně jako mušala výstavbě ustoupit stará fara.**“

Konečně se tedy barokní kostelík dočkal! Začaly stavební úpravy – jak exteriéru, tak interiéru. V prosinci 2003 dokončili projektanti plán na vnější opravu.

„Impulzem k opravě bylo zastaralé elektrické vedení v kostele, neexistující přívod vody do objektu a zničené zdi kostela se vzlínající vodou. Ta ohrožuje také mobiliář kostela, zejména hlavní oltář,“ uvedl místní kněz Miloš Szabo. Opravu kostela je nutno spojit s úpravou okolního terénu, aby se zabránilo dalšímu podmáčení objektu. Z blízkosti kostela pravděpodobně zmizí i přerostlé keře a asfalt, který je nalepen až na zdi kostela. Po odborných průzkumech vypracovalo arcibiskupství pražské přibližný odhad celkové rekonstrukce objektu včetně opravy varhan a ozvučení kostela. Odhad činí zhruba šest milionů korun, z toho jen oprava varhan bude stát asi milion. Po dlouhých letech skončí kostelu jeho trápení, bude „vkusně obnoven a bude činit milý dojem“. (Jen ti vandalové!)

*Podle dokumentů zpracovala
J. Polanecká*

Ohlédnutí za starým Žižkovem

V předvánočních dnech roku 2003 se v knižních prodejnách objevil druhý do-datek k již dříve vydaným pěti dílům publikací Zmizelá Praha. Tomuto dodatku K. Bečková (předsedkyně klubu Za starou Prahu) dala název Historická předměstí a okraje města - pravý břeh Vltavy. Kniha obsahuje celkem 149 fotografií míst a objektů, které se nacházely v minulosti v dnešních čtvrtích Karlína, Libně, Vysočan, Vinohrad, Vršovic, Nuslí, Michle, Braníka a Žižkova. Z celkového počtu vyobrazených fotografií je 26 věnováno starému Žižkovu.

Některá místa na Žižkově zmizela postupně již v dávné minulosti. Zmizely domky, domy, dvory, ohrady i malé tovární objekty. Pravda je, že vedle zchátralých a nevzhledných staveb nevyhovujících dnešním hygienickým podmínkám na bydlení či pracovní prostředí zmizely ovšem i svérázné domky a místa (např. Bezovka i Gütlingův zámeček, který byl nejprve nákladně opraven a poté zbořen), která patřila ke kolorytu Žižkova a která při dobré vůli mohla být zachována dalším generacím na Žižkově.

Žižkov měl svou romantickou kopcovitou scénérii, kdy po stráních pahorků byly rozsety vinice a viničné usedlosti, které zde začaly vznikat ve 14. století. V následujících stoletích pak vtiskly charakteristický ráz Viničným horám později přejmenovaných na Vinohrady a nakonec v roce 1877 dostalo toto mís-

to název Žižkov. Bylo to místo, kde se prolínaly prvky městského a venkovského způsobu života s maloměstskými a sousedskými vztahy, ruch periferie, ale i spojení tramvají s vnitřní Prahou.

Byla to však sedmdesátá léta 20. století, kdy započal asanační projekt volně rozhozených paneláků, nerespektující měřítko ani charakter čtvrti. Tak se změnila i nejstarší část Žižkova kolem Komenského náměstí. Byla to doba, která poznamenala dosavadní tvář západní části Žižkova k nepoznání.

Je známo, že si mnohé věci kolem sebe i jejich místo v našem životě začneme uvědomovat až když je ztrácíme. U někoho to vyvolává pocit nostalgie nad ztrátou něčeho, co po léta patřilo ke každodennímu životu., co tvořilo vnější kulisu četných zážitků a setkání, jež zůstanou navždy v paměti. V každém případě období změn, do něhož Žižkov vstoupil na konci 20. století, je bezprostředním podnětem k malému ohlédnutí za jeho minulostí, které by zachytilo postupný přerod původně venkovské obce v pražské předměstí a posléze v jednu z významných čtvrtí hlavního města. Všechny zásadní změny, jež si vyžádá doba, by měly být prováděny tak, aby nezaničil charakteristický ráz Žižkova (ale i ostatních pražských čtvrtí) a jeho pozitivní tradice. Znalost historie Žižkova upevňuje vztah, který si k němu jeho obyvatelé vytvářejí, vztah, který je základem každé občanské aktivity, upřímného zájmu o osudy Žižkova, ú-

časti na jeho rozvoji i citlivému přístupu k dílu, jež zde zanechala minulost.

Každý jistě zná, že u mnohých asanovaných objektů nebyla již z mnoha důvodů zásadní rekonstrukce možná. Na druhé straně se nabízí otázka, zda

by se zbylá část starého Žižkova neměla po náležitých stavebních úpravách zachovat ve své charakteristické podobě jako specifická památková rezervace.

Václav Micka

Vánoční host

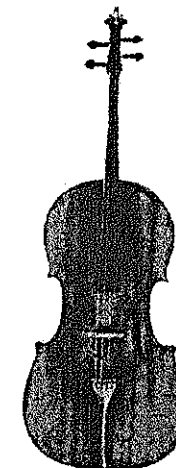
Na vánoční besídce v klubu nás starými písničkami potěšil doc. Mgr. Jiří Hošek. Hrál na klavír a my jsme všichni zpívali. Někteří jste se tehdy ptali, kdo je ten pan klavírista? Dovolím si tedy vám ho představit.

Jiří Hošek se narodil 20. srpna 1955 v Praze-Libni. Na Žižkově žije již 24 let. Jeho maminka je akademická malířka Helga Hošková, roz. Weissová, tatínek Jiří Hošek (+2003) byl kontrabasistou v Symfonickém orchestru Českého rozhlasu. Manželka Marie je doktorkou filosofie a psychologie. Má dvě dcery - Dominiku a Natálii. Dominika je úspěšná violoncellistka (v těchto dnech získala cenu Yamahy), studuje na Hudební fakultě Akademie muzických umění. Mladší Natálie studuje na Střední uměleckoprůmyslové škole na Žižkově náměstí a v hudbě se věnuje hře na bicí nástroje.

Jiří Hošek je pokládán za jednu z nejvýraznějších postav interpretačního umění současnosti. Hru na violoncello studoval u Pravoslava Sádla na Konzervatoři v Praze (1970-75) a prof. Miloše Sádla na Hudební fakultě AMU, již absolvoval s vyznamenáním roku 1980. Své umění pak zdokonaloval ještě u prof. Bernarda Michelina při stáži na pařížské konzervatoři a letní akademii v Nice (1981). Jako stipendistu Českého hudebního fondu jej vedli Alexandr Večtomov a Josef Chuchro, absolvoval i Bartókův seminář v Szombatheky u prof. Lászlo Mezö. Zúčastnil se deseti mezinárodních soutěží, v nichž byl oceněn mj. jako finalista Casalovy soutěže v Budapešti, diplomy Bachovy soutěže v Lipsku a dvou Čajkovského soutěží v Moskvě 1978 a 1982. Stal se laureátem Mezinárodní violoncellové soutěže Pražského jara 1980.

Řadu dalších cen a diplomů získal v domácích interpretačních soutěžích; jmenujme z nich absolutní vítězství v interpretační soutěži ČSR roku 1980.

Od studentských let pravidelně koncertuje doma i v řadě evropských zemí, na-

hrává pro rozhlas i na trvalé nosiče zvuku. Na CD nahrál nejen jednotlivá slavná díla violoncellové literatury, jako jsou koncerty Schumannův nebo Lalův, ale i významné souborné nahrávky, např. pozdních violoncellových děl Sergeje Prokofjeva, dva soubory židovské hudby a na dvou CD komplet děl Antonína Krafta, Davida Poppera, či soudobých českých autorů. V roce 1999 nahrál na CD oba violoncellové koncerty Bohuslava Martinů. Pozoruhodně se uplatnil jako sólista i zanícený vykladač v televizních pořadech o Antonínu Kraftovi, Davidu Popperovi a o Mikuláši Kraftovi, z jejichž tvorby některé skladby i rekonstruoval a nově oživil.

Má velmi bohatý repertoár hudby - od barokní až po dnešek a je vůbec mnohostranným hudebníkem: byl koncertním mistrem Symfonického orchestru Českého rozhlasu (1991-96), hrál na violoncello ve filmové roli na obraze, vyvíjí bohaté aktivity i v žánrech populární hudby. Je docentem Hudební fakulty AMU v Praze, kde pedagogicky působí od roku 1994; v březnu roku 1998 byl jmenován sólistou Českého rozhlasu.

Kritika oceňuje na Hoškově hře zvláště brilantní techniku a oduševnělý výraz. Za propagaci Žižkova, vyjádřenou zejména hudebním festivalem Nekonvenční žižkovský podzim, který založil a organizuje od roku 1997, byl zapsán v prosinci roku 1999 do Knihy cti Městské části Praha 3 a byl též vyhlášen „osobností Žižkova“ roku 2000. Jako jediný violoncellista reprezentoval českou violoncellovou školu na Pražském jaru 2002.

Myslím, že můžeme pokládat za čest, že tak významný muž hrál pro naši dobrou pohodu, přišel jako obyčejný Žižkovák k přátelům Žižkovákům.

J. P.

PĚVECKÝ SPOLEK VÍTKOV

V 60. letech 19. století došlo v rakouském mocnářství k uvolnění politického útlaku. Pro české země to znamenalo svobodnější rozvoj politického a kulturního života i lepší možnosti pro vlasteneckou práci. Byly povoleny a zakládány nejrůznější spolky. Významnou úlohu při výchově k vlasteneckému cílení sehrály pěvecké spolky.

Po vzoru pražského pěveckého spolku „Hlahol“, který vznikl již v roce 1861, byly zakládány pěvecké spolky v místech od Prahy vzdálených i v ob-

cích v bezprostředním okolí Prahy.

Rozvíjející se Žižkov byl tehdy ještě součástí obce Vinohrady. Ale i zde se našli zájemci o sborový zpěv. První pokus o založení veřejného pěveckého spolku v Žižkově byl učiněn v roce 1874, ale pro průtahy ze strany úřadů pěvecký spolek, který dostal jméno „Vítkov“, svou činnost vůbec nezahájil. Další pokus – tentokrát úspěšný – byl učiněn koncem roku 1877 a již 21. ledna 1878 byla svolána ustavující schůze, která se konala v hostinci „U Jana Lucemburského“ ve

Štítného ulici. Pěvecký spolek „Vítkov“ si vytkl jako cíl nezištně sloužit české kultuře a probouzet v lidech lásku ke sborovému zpěvu. Svou činností si zajistil významné místo v kulturním rozvoji svého působiště i českého pěvectva vůbec.

V roce 1877 byl ustaven pouze mužský sbor spolku „Vítkov“. Ženský sbor byl ustaven až v prosinci 1880, asi po čtyřech letech se rozpadl a znovu byl ustaven až v roce 1890. V roce 1882 byl vytvořen i hudební odbor, který také několikrát zanikl a zase byl obnoven. A konečně v roce 1910 byla při „Vítkovu“ založena i pěvecká škola pro mládež; jejím cílem byla výchova dorostu pro zajištění kontinuity spolku.

Je přirozené, že jako žižkovský pěvecký spolek vystupoval „Vítkov“ především na nejrůznějších akcích pořádaných na území Žižkova (mj. na koncertu, pořádaném na počest výročí povýšení Žižkova na město v květnu 1881), ale zúčastňoval se i celopražských a celonárodních akcí.

Velkého ocenění dosáhl „Vítkov“ v říjnu 1886, kdy pod patronací předních českých politiků (např. Julia Grégra) uspo-

řádal v Praze Bendlův koncert, tj. koncert, který sestával pouze ze skladeb Karla Bendla. Kromě jiného tehdy „Vítkov“ zazpíval Bendlův chorál pro mužský sbor a barytonové sólo s doprovodem klavíru „Smrt Prokopa Velikého“. Skladatel Karel Bendl, který se pro nemoc nemohl koncertu zúčast-

nit, ocenil toto vystoupení osobním dopisem, ve kterém současně požádal, aby skladbu „Smrt Prokopa Velikého“, až vyjde tiskem, mohl dedikovat pěveckému spolku „Vítkov“. Úspěšně se „Vítkov“ také podílel na provedení Dvořákovy skladby „Stabat Mater“ v Národním divadle v Praze v roce 1891. Ve stejném roce se zúčastnil sjezdu českoslo-

vanského pěvectva, kdy se v Praze šlo přes 1500 zpěváků a zpěvaček.

„Vítkov“ měl štěstí na sbormistry. Za dobu jeho existence se v této funkci vystřídal 18 lidí. A ti se práci v tomto spolku věnovali celá léta. Například Josef Horáček působil jako sbormistr „Vítkova“ od roku 1904 do roku 1944, tedy plných 40 let. Pod jeho vedením „Vítkov“ nastudoval a veřejně provedl

37 sborů od K. Bendla, A. Dvořáka, J. B. Foerstra, B. Smetany a dalších.

Pěvecký spolek „Vítkov“ přežil první i druhou světovou válku. Řadou svých vystoupení oslavoval různá výročí hudebních skladatelů – v roce 1934 B. Smetany a A. Dvořáka, v roce 1935 J. Maláta a dalších. A v roce 1974 oslavil „Vítkov“ 100. výročí svého trvání. Poslední zmínka o pěveckém spolku „Vítkov“ je z roku 1988 v článku jednoho ze zakladatelů Klubu přátel Žižkova, prof. F. Švandy. Ten také spočítal, že za dobu své existence odzpíval „Vítkov“ celkem 412 sborů od 139 skladatelů celkem 975krát. V pořadech převládala díla českých skladatelů.

Libuše Neckářová

Kdo byl František Páša

V roce 1976 se na mne obrátil prasy-novec básníka Jaroslava Vrchlického – vynikající filmový historik Myrtil Frída (1919-1978). Tázal se, mám-li nějaké dokumenty a fotografie Františka Páši.

V otázce dokumentů jsem musel odpovédět záporně a o fotografiích jsem sdělil, že mám pouze jedinou.

Teprve v roce 2003 jsem se z úst vedoucí našeho Klubu přátel Žižkova – paní Jiřiny Polanecké a paní doktorky Libuše Neckářové dozvěděl, že v archivu KPŽ se nachází dosud neverifikovaná pozůstalost po Františku Pášovi. Ale že už se ani pořádně neví, kým jmenovaný vůbec byl, ani kdo jeho papírový odkaz našemu klubu věnoval.

Při třídění dokumentačních a fotografických materiálů KPŽ se mi do rukou dostala zmíněná pozůstalost, uložená pod

signaturami 224, 228, 247. I když jsem se těšil hlavně na materiály z Pášova vztahu ke kinematografii, a právě takové v archivu KPŽ bohužel vůbec nejsou, přesto zděděné podklady mají historickou hodnotu. Obsahují nejen listinné doklady z oblasti tělovýchovné činnosti, ale především desítky fotografií a přiměřený počet negativů, většinou soukromého charakteru.

Tudíž na základě jejich letmého prostudování, ale zejména z pramenů z mého osobního vlastnictví, mohu podat stručný obraz, kdo vlastně byl František Páša.

Narodil se ve Vřestníku 5. 9. 1876, jako pětadvacetiletý se 8. 9. 1901 oženil s Marií Soukupovou, narozenou v Humpolci 20. 7. 1877. Celý svůj život zasvětil dvěma nejvlastnějším zájmům:

práci v Dělnické tělovýchovné jednotě (DTJ), a kinematografii.

Jednoty DTJ začaly vznikat již za Rakousko-Uherska od roku 1897 působením Sociálně demokratické strany. Vrcholný orgán - Svaz DTJ byl ustanoven v r. 1903 a měl své přívržence nadále i za první republiky.

V archivu KPŽ se zachovala i fotografie ze dne 25. 7. 1931 z Pášovy účasti na Druhé mezinárodní dělnické olympiádě ve Vídni. V té době byl František Páša, někdejší účastník radikálního hnutí tzv. Omladinářů, tajemníkem Svazu D. T. J. Č., a zároveň ředitelem pražského kina Lido-Bio, a také členem Péče o mládež v Praze XI.-Žižkově.

Na Žižkově také bydlel. Ve dvacátých letech ve Štítného ulici, v letech třicátých a čtyřicátých v ulici Husinecké čp. 721/27.

Listinný materiál se zmiňuje také o jisté dívce Františce, narozené v Žižkově 1. ledna 1912. Můžeme se domnívat, že jde pravděpodobně o Pášovu dceru. A není vyloučeno, že právě ona KPŽ věnovala pozůstalost. Je to ovšem jen pouhá hypotéza.

Já, který jsem v letech 1949-1992 nepřetržitě pracoval u filmu a dodnes jsem členem Identifikační komise Národního filmového archivu, se pochopitelně zajímám o Pášovo působení v české kinematografii.

Vím, že už před půlstoletím mě můj otec na žižkovských ulicích několikrát upozorňoval na kolemjdoucího vlídného a štíhlého osmdesátníka s nezvykle

dlouhým světlým plnovousem. Říkal o něm, že je jedním z posledních dosud žijících biografistů-průkopníků našeho filmu. A já jen lituji, že jsem tehdy cílého a hovorného staříka nezastavil a nevyzpytal. Věděli bychom dnes více.

Ale i tak předkládám alespoň následující základní fakta. František Páša společně s J. Reitrem založil v roce 1911 v pražské Hybernské ulici čp. 1033/7

(později byl vchod i z Havlíčkovy ul. č. 5) při Lidovém domě a v licenci Svazu dělnických tělovýchovných jednot, a ještě v původním dřevěném a podlouhlém pavilónu kinematografický podnik Lido-Bio s denním provozem a 564 sedadly. A krátce poté – v roce 1912 – vytvořil i první českou zájmovou organizaci – Spolek biografů v Království českém. Navíc v průběhu první světové války, v roce 1915, vybudoval jednu z prvních půjčoven filmů.

Významnou měrou se rovněž podílel na realizaci filmové komedie Ahasver (1915) režírované Jaroslavem Kvapilem a obsazené hlavními interprety - Růženu Naskovou a Karlem Hašlerem.

V průběhu dvacátých a třicátých let, vedle nezanedbaných aktivit v tělovýchově, František Páša společně s Rudolfem Šilabou nadále vedl Lido-Bio - až do odchodu na zaloužený odpočinek. (Za druhé světové války kino Lido již provozoval Egon Büxenstein a obchodním vedoucím byl F. Moudrý.)

Avšak František Páša neupadl v zapomnění. Dne 19. března 1946, v závě-

Klub přátel Žižkova

ru Výstavy 50 let kinematografie, přijal vyznamenání za obětavou a poctivou činnost v oboru od roku 1911. (Mimo jiných byli tehdy také vyznamenáni kinematografisté: Josef Jandáček - od r. 1902, František Ponec - od r. 1903, František Tichý - od r. 1907, Vladimír Wokoun - od r. 1908.)

Na oslavách 60. let české kinematografie - v kině Olympic ve Spálené ulici (dnes Studio Ypsilon) - se večer

2. ledna 1958 shromáždili zasloužilí a dlouholetí pracovníci československého filmu.

A jejich jménem tehdy promluvil dvaosmdesátiletý nestor - František Páša. Své veřejné vystoupení, v němž široce nastínil i své celoživotní snažení, však dlouho nepřežil. Zemřel 5. listopadu 1958.

Miroslav Čvančara, únor 2004

INFORMACE PRO ČLENY KPŽ

STĚHOVÁNÍ

- podle oznámení vedení Městské části Praha 3 nastane v dubnu až v květnu. Náš program se zatím nemění.

Nové místnosti budou v **Blahoslavově ulici č. 2** vedle **Hudební školy** (autobus 136 - Rokycanova)

PROGRAM:

- 23. března v 16.30 - Povídání o Žižkově - Jan Schütz
- 3. dubna v 15.00 - Vycházka na Vinohradský hřbitov (sraz před vchodem na hřbitov)
- 6. dubna v 16.30 - Jiří Hošek - Jak jsem dělal festival

Výbor KPŽ

Se smutkem v srdci
oznamujeme,
že zemřel náš dlouholetý člen pan
ing. Jan Chocholoušek.

Žižkovské listy, občasník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 21.

Sestavila Jiřina Polanecká. Redakčně upravila Ivana Jenišťová a Stanislava Peričová. Grafika a zlom Denisa Halašová. Pro vlastní potřebu vydal v březnu 2004 KPŽ, Táboritská 22, 130 00 Praha 3, tel. 222 714 180

